

Nr 13.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e, 4:e och 5:e avd.)

I propositionen nr 1 (bilaga 2) ha under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, till behandling upptagits här nedan angivna spörsmål (se statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1950).

Proposition och motioner.

1. **Utgiftshuvudtitlarna.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 3 beslutat inhämta riksdagens yttrande över upprättat förslag till uppdelning vid nästa budgetårs ingång av finansdepartementet i två departement, benämnda finansdepartementet och civildepartementet. Enligt vad i nämnda proposition förutsatts skall samtidigt folkhushållningsdepartementets verksamhet upphöra.

De anslag, som för innevarande budgetår anvisats under sjunde och trettonde huvudtitlarna, föreslås vid genomförandet härav anvisade under två huvudtitlar, betecknade VII för finansdepartementet och XII för civildepartementet. Med utgångspunkt från den uppdelning på finans- och civildepartementen av ärendesgrupperna inom det nuvarande finansdepartementet, som förutsattes i nyssnämnda proposition, och med iakttagande jämväl av vad i propositionen förordats beträffande vissa ärendegrupperns överförande till civildepartementet från andra departement än nuvarande finansdepartementet skulle under finansdepartementets och civildepartementets huvudtitlar anvisas följande anslag. Under den nya huvudtiteln VII. Finansdepartementet anvisas de anslag, som i 1949 års statsverksproposition upptagits under sjunde huvudtiteln med undantag av de avlönings- och omkostnadsanslag, som upptagits för statens lönenämnds och statens avtalsnämnds verksamhet. Under huvudtiteln XII. Civildepartementet upptagas utöver anslag för departementet dels berörda fyra anslag, dels avlönings- och omkostnadsanslag till statens pensionsanstalt, dels de anslag, som i 1949 års statsverksproposition upptagits under trettonde huvudtiteln och som

avse det statliga och det statsunderstödda pensionsväsendet ävensom allmänna indragningsstaten, dels ock anslag till ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond, till kommittéer och utredningar genom sakkunniga, till extra utgifter samt till barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

De anslag, som för innevarande budgetår anvisats under tolfte huvudtiteln och som icke utgå ur riksstaten, föreslås vid upphörandet av folkhushållningsdepartementets verksamhet överförda till dels sjunde, dels nionde, dels ock tionde huvudtiteln. De avlönings- och omkostnadsanslag, som upptagits för folkhushållningsdepartementet, kristidsstyrelserna och statens trafikkommission, samt anslagen till ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond, till extra utgifter och till barn-tillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst utgå ur riksstaten. Till sjunde huvudtiteln överföres anslaget till vissa kostnader för nationalbudgetarbetet. Under nionde huvudtiteln upptagas anslagen till bidrag till kristidsnämndernas verksamhet och till kontroll å standardisering av mjölk. Avlönings- och omkostnadsanslagen för statens livsmedelskommission utgå i samband med livsmedelskommissionens upphörande och inrättandet av statens jordbruksnämnd. Anslag för jordbruksnämnden och kommission för krisuppgifter på livsmedelsområdet upptagas under nionde huvudtiteln med beräknade belopp i avvaktan på särskild proposition i ämnet. Övriga anslag överföras till tionde huvudtiteln. Avlönings- och omkostnadsanslagen till statens industrikommission komma härvid att i anledning av beslutad omorganisation av handels- och industrikommissionerna till en gemensam kommission, statens handels- och industrikommission, samman-slås med de under tionde huvudtiteln upptagna anslagen till statens handelskommission.

Till följd av de i det föregående angivna förändringarna föreslås de båda huvudtitlar — nu fjortonde och femtonde huvudtitlarna — under vilka anslag anvisas till oförutsedda utgifter samt till riksdagen och dess verk m. m., i riksstaten för nästa budgetår betecknade XIII. Oförutsedda utgifter och XIV. Riksdagen och dess verk m. m.

2. Personalstaterna. Nödvändigheten att strängt hushålla med arbetskraften har satt sin prägel på riksstatsförslaget för nästa budgetår. Förslag till sådana anslagsökningar, som skulle föranleda ökad bindning av arbetskraft vid den offentliga förvaltningen utan motsvarande besparing på andra håll, ha därför bedömts särskilt restriktivt. Krav på personalökning ha endast undantagsvis ansetts böra tillmötesgå.

Det ekonomiska läget har motiverat en synnerlig återhållsamhet i fråga om höjd löneställning för särskilda tjänstemän eller grupper av tjänstemän. Härvid har man haft att taga hänsyn icke blott till nödvändigheten att begränsa statsutgifterna utan också till lönefrågornas sammanhang med den allmänna stabiliseringspolitiken. Såsom ett led i strävandena att bevara

penningsvärdet ha olika samhällsgrupper anslutit sig till tanken på en allmän stabilisering av inkomstnivån. I konsekvens härmed har prövningen av frågor om förbättrade avlöningsförhållanden i allmänhet ansetts böra uppskjutas till en senare tidpunkt.

3. Löneregleringsarbetet och vissa därmed sammanhängande frågor. Löneregleringar eller andra revisioner av löneförhållandena ha i allmänhet icke synts böra genomföras under nästkommande budgetår. Ett särskilt skäl mot att nu företaga mer eller mindre omfattande lönerevisioner har ansetts ligga däri, att 1949 års tjänsteförteckningskommitté f. n. är sysselsatt med att — inom ramen för det allmänna löneläge, som fastställts genom 1947 och 1948 års lönereglering eller som för byråchefer m. fl. kan bliva fastställt på grundval av särskild utredning — verkställa en allmän tjänsteförteckningsrevision, omfattande de tjänster som berörts av nämnda lönereglering. Härvid har förutsatts, att vissa vid tidpunkten för tjänsteförteckningskommitténs tillkallande redan i gång varande löneutredningar angående speciella tjänstemannagrupper skola fortsätta sitt arbete i nära samråd med kommittén. Tjänsteförteckningskommittén skall fungera dels som utredningskommitté i vanlig mening, dels som delegation för löneförhandlingar med representanter för de av utredningen berörda personalgrupperna.

Vid 1948 års riksdag fattades principbeslut om lönereglering för olika grupper av övningslärare. På motsvarande sätt fattade 1949 års riksdag principbeslut beträffande lönereglering för kyrkomusiker. Dessa löneregleringar föreslås skola genomföras den 1 juli 1950. Förslag härom, innefattande erforderliga detaljbestämmelser i ämnet, komma att senare föreläggas riksdagen.

Utöver vad nu nämnts ha löneregleringar i allmänhet icke ansetts böra genomföras under nästa budgetår. Beträffande vissa föreliggande löneregleringsfrågor är emellertid sakläget sådant, att ett uppskov med beslut i ämnet skulle kunna medföra, att löneregleringens genomförande skulle komma att fördröjas avsevärd tid efter lönestabiliseringens upphörande. Med beaktande härav avses vissa förslag till löneregleringar, att genomföras först efter utgången av nästa budgetår, komma att föreläggas 1950 års riksdag.

I detta sammanhang har i propositionen s. 4—8 anmälts frågan om formerna för *samråd mellan staten och kommunerna i vissa lönefrågor*.

Sedan halvtannat år ha överläggningar förekommit mellan representanter för staten, svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund i vissa stat och kommun berörande lönefrågor. Beträffande bakgrunden till dessa överläggningar lämnas i propositionen s. 5—6 en redogörelse, till vilken utskottet tillåter sig hänvisa.

I anslutning till nyssnämnda överläggningar ha deltagarna i dessa i en upprättad promemoria angående samordning av löneförhållandena i sta-

tens och kommunernas tjänst uttalat sig för inrättandet av ett dylikt organ, i promemorian förslagsvis benämnt *statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor*.

Beträffande nämndens sammansättning och arbetsuppgifter har i promemorian till en början uttalats, att nämnden borde utgöra ett av representanter för staten, landstingen, städerna och landskommunerna sammansatt organ för samråd på ett förberedande stadium i lönefrågor av gemensamt intresse. Avsikten med organet vore, att frågor, som befunne sig på ett förberedande stadium och till vilka vederbörande huvudman sålunda icke tagit ställning, på begäran av denne skulle bliva belysta från de övriga huvudmännens sida och föremål för diskussion mellan representanterna för de olika huvudmännen samt att de sakförhållanden och omdömen, som framkommit vid behandlingen inom nämnden, på lämpligt sätt skulle bringas till respektive huvudmans kännedom. Nämnden borde i avbidan på närmare erfarenheter icke erhålla ställningen av ett formligt remissorgan eller utgöra ett arbetsgivarorgan för lönefrågors dryftande med personalorganisationerna. Då särskilda skäl därtill föreläge och enighet därom uppnåddes, borde nämnden äga att hos respektive huvudmän göra de framställningar i frågor tillhörande dess verksamhetsområde, som den funne påkallade. Det borde därvid vara nämnden obetaget att föreslå ändringar i nu gällande lönebestämmelser, därest så oundgängligen erfordrades för ernående av en samordning av den statliga och den kommunala lönesättningen. Nämnden syntes emellertid till en icke ringa del kunna fullgöra sin uppgift att verka för en samordning av den statliga och den kommunala lönesättningen genom rent interna överläggningar och ömsesidiga informationer i lönefrågor.

I anslutning till frågan om nämndens arbetsuppgifter har i promemorian uttalats, att med löneförmåner borde i detta sammanhang avses alla slag av förmåner, vilka utginge på grund av anställningen. På grund av sambandet mellan dessa förmåner och tjänstemännens anställnings- och tjänstgöringsförhållanden syntes även frågor om berörda förhållanden böra falla inom nämndens verksamhetsområde. Även frågor om tjänstemäns bisysslor och rätt att utöva exempelvis privatpraktik och därmed jämförlig verksamhet borde kunna upptagas av nämnden.

Beträffande nämndens sammansättning samt kostnaderna för dess verksamhet ha i förenämnda promemoria uppdragits närmare riktlinjer, vilkas innebörd framgår av redogörelsen å s. 7 i propositionen.

Förslagen och uttalandena i förenämnda promemoria ha biträts av landsförbundet, stadsförbundet och landskommunernas förbund.

Föredragande statsrådet framhåller för egen del, att det jämväl ur statens synpunkt får anses vara av betydande värde, att ett fortlöpande samråd mellan staten och kommunerna äger rum i lönefrågor av gemensamt intresse. Vad i promemorian föreslagits innebär, anför statsrådet, att det redan inledda samrådet skall fortsätta under vissa i promemorian angivna former, nämligen genom att staten, landstingsförbundet, stadsförbundet och lands-

kommunernas förbund deltaga i en samarbetsnämnd i lönefrågor. Vad angår de på staten belöpande kostnaderna för samarbetsnämnden, föreslår statsrådet att dessa, därest riksdagen icke däremot framställer erinran, på sätt i promemorian förutsatts få åtminstone under nämndens första verksamhetsår bestridas från kommittéanslaget under tolfte huvudtiteln.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels en inom andra kammaren av herrar *Fagerholm* och *Hagård* väckt motion (II: 183), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av frågan om inrättandet av statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor måtte uttala, att riksdagen icke finner det önskvärt att nämnden utvecklas till ett centralt arbetsgivarorgan med förhandlingsuppgifter;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Osvald* (I: 347) och den andra inom andra kammaren av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Nihlfors* (II: 356), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville som sin mening uttala att vid utformandet av samarbetsnämndens i lönefrågor verksamhet i motionerna anförda synpunkter måtte vinna beaktande.

Beträffande motiveringen för de sålunda framställda yrkandena får utskottet hänvisa till motionerna II: 183 och II: 356.

4. Frågor rörande avlöningsstaternas uppställning m. m. Avlöningsstaternas uppställning och därmed sammanhängande frågor ha varit föremål för prövning av särskilda, enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 maj 1948 tillkallade utredningsmän, vilka den 15 december 1948 överlämnat förslag i ämnet, såvitt angår de civila avlöningsstaternas uppställning. Förslaget innebär bl. a., att på de av Kungl. Maj:t och riksdag fastställda personalförteckningarna skulle upptagas icke blott såsom nu ordinarie tjänstemän samt extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än Ce 24 utan även all övrig extra ordinarie personal jämte aspiranter i reglerad befordringgång. Avlöningen till den på personalförteckningen upptagna personalen skulle bestridas från en förslagsvis betecknad anslagspost. För övrig personal skulle däremot en maximerad anslagspost stå till förfogande. Beträffande personal i reglerad befordringgång skulle gälla vissa avvikelser från angivna huvudprinciper.

Efter remiss ha utlåtanden över promemorian avgivits av ett stort antal myndigheter. Åtskilliga av dessa ha därvid antingen uttalat sig mot ett genomförande av förslaget eller givit uttryck åt betänkligheter mot detsamma. Det har därför ansetts erforderligt att underkasta ärendet ytterligare beredning. Bl. a. ha samtliga myndigheter anmodats att i samband med avgivande av anslagsäskanden för budgetåret 1950/51 lämna en redogörelse för den personal, som avlönas från posten till icke-ordinarie personal under budgetåret 1949/50, ävensom för den personal, som beräknas komma att avlönas från sagda anslagspost under budgetåret 1950/51. Liknande redogörelser avses skola införas för budgetåret 1950/51 respektive 1951/52. Se

dan detta material varit tillgängligt vid budgetberedningen hösten 1950, väntas bättre förutsättningar föreligga att upptaga frågan om avlöningsstaternas uppställning till förnyad prövning.

Av angivna skäl förutsätts nuvarande regler för anslagsdispositionen alltså skola gälla under budgetåret 1950/51. Sådana bemyndiganden att överskrida vissa maximerade anslagsposter som riksdagen meddelat Kungl. Maj:t under de senaste åren — senast för innevarande budgetår — förutsätts därför även bli erforderliga under budgetåret 1950/51. Efter att ha redogjort för dessa tidigare, sedan år 1941 resp. 1947 lämnade bemyndiganden (jfr propositionen s. 10—11) och i samband därmed gjorda uttalanden anför föredragande statsrådet, att vad i 1949 års statsverksproposition (För flera huvudtitlar gemensamma frågor) anförts i fråga om de för budgetåret 1949/50 givna bemyndigandena äger sin giltighet beträffande behovet av motsvarande bemyndiganden för budgetåret 1950/51, dock att något generellt bemyndigande att överskrida maximerad anslagspost i anledning av den allmänna löneregleringen icke längre synes påkallat.

I enlighet med vad som uttalats vid tillkomsten av 1941 års bemyndigande förutsattes riksdagen skola hållas underrättad om den utsträckning, i vilken bemyndigandet togs i anspråk.

5—11. För flera huvudtitlar gemensamma anslagsberäkningar. Beträffande *ersättning till statens allmänna fastighetsfond* angivas i statsrådsprotokollet de anslag, tillhopa 31 402 000 kronor, som under de olika huvudtitlarna erfordras för ersättning till de olika delfonderna för upplåtna lokaler m. m.

I fråga om *ersättning till statens domäners fond för upplåten mark* redovisas de å fonden bokförda kronoegendomar, som under budgetåret 1949/50 komma att disponeras för viss för domänstyrelsen främmande verksamhet, och angives storleken av de anslag under andra, femte, åttonde, nionde och elfte huvudtitlarna, som funnits bära anvisas till ersättning åt fonden.

Beträffande *planering av allmänna arbeten* anmärks, att anslagsäskandena under vederbörande huvudtitlar med hänsyn till förefintliga behållningar å tidigare anvisade anslagsmedel ansetts kunna begränsas till allenast formella belopp.

I riksstatsförslaget för budgetåret 1950/51 ha utgifterna för *rörligt tillägg* preliminärt beräknats efter samma procenttal som det nu gällande, eller 12 procent. Då emellertid regleringen av nämnda avlöningsförmån för tiden efter utgången av år 1949 förutsatts skola bli föremål för nya förhandlingar med vederbörande personalorganisationer, komme senare under riksdagen att anmälas frågan om höjning för tiden efter 1949 års utgång av grundlöner enligt löneplansförordningen och av pensioners grundbelopp.

Under budgetåret 1950/51 kommer vidare rörligt tillägg å 15 procent att utgå till vissa befattningshavare, vilka alltså avlönas enligt civila avlöningsreglementet och vissa jämförliga löneförfattningar.

I gällande bestämmelser angående *dyrtidstillägg* ifrågasattes icke någon

ändring. Såsom en följd av de senaste löne- och pensionsregleringarna kommer dock dyrtidstillägg under budgetåret 1950/51 att utgå endast i jämförelsevis ringa omfattning. I anslutning till vad i bilaga 2 till 1947 års statsverksproposition anfördes, föreslås att ännu förekommande dyrtidstilläggsutgifter i fortsättningen regelmässigt skola bestridas från vederbörligt avlönings- eller statsbidragsanslag. Under åttonde huvudtiteln skola dock fortfarande upptagas särskilda anslag till dyrtidstillägg för befattningshavare i statens tjänst och för lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter.

Kristillägg utgår sedan budgetåret 1947/48 efter 24,4 procent. Då kristilläggen äro anslutna till det rörliga tillägget, blir kristillägget för tiden efter utgången av år 1949 beroende av de beräkningsgrunder för rörligt tillägg, som komma att gälla. Frågan om kristilläggsgrunderna förutsattes därför få ånyo anmälas i samband med frågan om det rörliga tillägget. Från och med budgetåret 1947/48 ha de särskilda huvudtitelsanslagen för kristillägg borttagits, dock med undantag för anslaget under åttonde huvudtiteln. Ändring häri ifrågasattes icke för nästa budgetår.

För budgetåret 1949/50 utgår *provisoriskt lönetillägg* till vissa befattningshavare, som icke omfattats av den allmänna löneregleringen. För nästa budgetår ifrågasattes icke någon ändring i av riksdagen för innevarande budgetår godkända grunder. Härav föranledda kostnader ha, i vad de belasta statsverket, ansetts i allmänhet böra bestridas av de anslag eller andra medel, från vilka vederbörandes löner utbetalas. Riksstaten för nästa budgetår kommer — på grund av ordningen för utbetalning av statsbidrag — att belastas med statsverkets utgifter för de provisoriska lönetillägg, som under innevarande budgetår utgå vid det statsunderstödda skolväsendet.

Utskottet.

I särskilt utlåtande denna dag föreslår utskottet, att riksdagen måtte förklara sig icke hava något att erinra mot en uppdelning av finansdepartementet i två departement samt mot folkhushållningsdepartementets upphörande.

Det ekonomiska läget motiverar alltjämt en sträng hushållning med arbetskraften och begränsning av statsutgifterna. Utskottet delar den i statsverkspropositionen uttalade uppfattningen att löneregleringar eller andra revisioner av löneförhållandena i allmänhet icke böra genomföras under nästa budgetår. Även i övrigt ansluter sig utskottet till de riktlinjer, som i propositionen uppdragits för budgetarbetet beträffande avlöningsanslagen.

Beträffande den föreslagna statens och kommunernas samarbetsnämnd i lönefrågor ansluter sig utskottet till föredragande statsrådets uppfattning, att det redan inledda samarbetet mellan staten och kommunerna i lönefrågor av gemensamt intresse bör fortsätta i form av ett fortlöpande samråd

under vissa fastare former. Ett sådant samråd framstår numera som så mycket naturligare som enligt vad i propositionen anförts samma löneplaner tillämpas inom i stort sett hela den statliga och den kommunala förvaltningen. Utskottet biträder därför vad i nämnda hänseende i propositionen uttalats. Utskottet har icke något att erinra mot det föreslagna sättet för bestridande av statsverkets kostnader för samarbetsnämndens verksamhet. I anledning av vad i motionen II: 183 samt de likalydande motionerna I: 347 och II: 356 anförts angående den närmare innebörden av samarbetsnämndens verksamhet får utskottet uttala, att avgränsningen av nämndens verksamhetsområde i avvaktan på närmare erfarenheter synes böra ske enligt i propositionen angivna riktlinjer. Om framdeles någon mera väsentlig ändring i samarbetsnämndens verksamhet skulle befinnas påkallad, bör tillfälle beredas riksdagen att underkasta frågan förnyad prövning.

Med hänsyn till vad i propositionen anförts tillstyrker utskottet förslaget om bemyndiganden för Kungl. Maj:t att under budgetåret 1950/51 medgiva överskridande av vissa maximerade anslag och anslagsposter. Utskottet förutsätter härvid i anslutning till vad i propositionen anförts, att riksdagen liksom hittills hålles underrättad om den utsträckning, i vilken ifrågavarande bemyndiganden tagas i anspråk. Frågan om behovet i fortsättningen av bemyndiganden av ifrågavarande slag får bli beroende av den fortsatta prövningen av spörsmålet om avlöningsstaternas uppställning.

Vad i propositionen anförts rörande ersättning till statens allmänna fastighetsfond och till statens domäners fond för upplåten mark, planering av allmänna arbeten, rörligt tillägg, kristillägg samt provisoriskt lönetillägg föranleder icke något uttalande från utskottets sida. Kungl. Maj:ts förslag med avseende å dyrtidstillägg tillstyrkes av utskottet.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

I. att riksdagen må

a) besluta, att det Kungl. Maj:t senast för budgetåret 1949/50 lämnade bemyndigandet att medgiva överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslagsposter till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, eller till avlöningar till icke-ordinarie personal skall efter utgången av budgetåret 1949/50 äga fortsatt giltighet under budgetåret 1950/51;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1950 förordats under budgetåret 1950/51 medgiva det överskridande av genom riksdagens beslut maximerade anslag och anslagsposter, som påkallas med hänsyn till regleringen av befordringsgången för biträdes- och amanuenspersonal;

c) medgiva, att dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1950/51 må i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet förordade

de grunder utgå enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

d) besluta, att utgifterna för dyrtidstillägg skola, där ej särskilt anslag för ändamålet är anvisat, bestridas från de anslag eller andra medel, av vilka utgifterna i övrigt för vederbörandes avlöning bestridas;

II. att motionerna II: 183 samt I: 347 och II: 356, i den mån de icke anses besvarade med vad utskottet anfört, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 februari 1950.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Rickard Lindström, Sven Larsson, Karl Andersson, Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Heiding, fröken Andersson, herrar Berling, Sundelin, Leander, Gillström och Rosenberg; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmborg i Skövde, Bergström, Svensson i Grönvik, Boman i Kieryd, Mårtensson i Uddevalla, Wallentheim, Lindholm, Rubbestad, Staxäng, Hall, Åkerström, Kollberg och Widén.
